

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ EDEBİYAT FAKÜLTESİ BİLİM TARİHİ BÖLÜMÜ'NÜN KURULUŞU VE 1984-94 YILLARI ARASINDAKİ FAALİYETİ*

Feza Günergun

Bilim tarihi, ilgi sahası çok geniş olup, prehistoryadan günümüze gelinceye kadar çeşitli dönemlerde ve çeşitli medeniyetlerde genel olarak bilimin ve özel olarak da matematik, astronomi ve tabii bilimlerin gelişmesini inceleyen bir bilim dalıdır. Batıda bir disiplin olarak yirminci asrın ortalarına doğru kurulmuş olmasına rağmen, kısa surede gelişmiş ve kendi içinde matematik, fizik, kimya ve biyoloji gibi bilimlerin tarihini inceleyen dallara ayrılmıştır. Bugün gelişmiş ülkelerin bazı üniversitelerinde bilim tarihi eğitim ve araştırmaları bağımsız bölümler içinde yürütülmektedir. Ayrıca bazı ülkelerde bilim tarihi ile ilgili enstitü, cemiyet ve araştırma kurumları mevcuttur ki bunlar da bilim tarihi araştırmalarına bu ülkelerde verilen önemi açıkça ortaya koymaktadır.

Türkiye'de, tıp eğitimi içinde verilen tıp tarihi dersleri konu dışı tutulursa, Türk eğitim müesseselerinde bilim tarihi dersleri 1940'lı yılların sonuna doğru başlamıştır. Üniversitelerde bilim tarihi kürsüleri kurulmadan önce, bu dersler bilim tarihine meraklı bilim adamları tarafından verilmiştir. Bu suretle, Ankara ve İstanbul Üniversitelerinin Felsefe Bölümü öğrencileri, Ege Üniversitesi Fen Fakültesi öğrencileri belli fasıllarla bilim tarihi dersi görmüştür. 1952 yılında Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih, Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'ne bağlı olarak Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı tarafından Türkiye'nin ilk bilim tarihi kürsüsü tesis edilmiştir. İstanbul Üniversitesi'nde ise ilk bilim tarihi kürsüsü Prof. Dr. Dr. h. c. Ekmeleddin İhsanoğlu tarafından Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü içinde 1984 yılında Bilim Tarihi Anabilim Dalı olarak kurulmuştur.

İstanbul Üniversitesi, İstanbul gibi tarihi önemi haiz, bilhassa kütüphanelerindeki elyazma eserler ve arşivlerindeki tarihi belgeler bakımından yüklü bir

* Bu makale, 1994 yılı Ağustos ayında tamamlanarak İ. Ü. Rektörlüğüne teslim edilmiştir. Basım çalışmaları ise 1995 yılı sonbaharında başlamıştır. 1995 yılında, bölümün eğitim programında ve faaliyetlerinde yeni gelişmeler meydana gelmiştir. Ancak, makalenin 1984-1994 yıllarını kapsamaması sebebiyle bu gelişme ve değişikliklerin ilavesinden sarfınazar edilmiştir. 1994 sonrası faaliyetleri için bkz. *Türk Bilim Tarihi Kurumu Haber Bülteni*, Sayı 9 (Nisan 1995) ve Sayı 10 (Ekim 1995).

kültür mirasına sahip ve Bizans ve Osmanlı gibi iki önemli imparatorluğun merkezi olmuş bir şehrin üniversitesidir. Aynı zamanda, Türkiye'nin en eski üniversitesi ünvanına da sahip olan bu üniversitede bilim tarihi çalışmaları ve öğretimi yapan bir bölümün eksikliği, uzun yıllar kendini hissettirmiştir.

İstanbul Üniversitesi'nde sürekli ve düzenli olarak bilim tarihi öğretimini ve araştırmalarını başlatacak bir kürsü kurma fikri ve ilk teşebbüsler 1980 yılına kadar geri gitmektedir. O zaman Ankara Üniversitesi Fen Fakültesi'nde doçent olan Profesör İhsanoğlu, İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi'nin (IRCICA) kuruluşu ile görevlendirilerek İstanbul'a gelmiştir. Gerek bu müessesenin Genel Direktörü olarak, gerek bilim tarihi konusuna olan ilgi ve çalışmaları sebebiyle kendisi İstanbul'da, daha önceden tanıdığı Süheyl Ünver, Naşid Baylav, Turhan Baytop, Kazım Çeçen hocalar gibi tıp, eczacılık ve teknoloji tarihinin mümtaz isimleri ile yakın temas kurmuştur.

İhsanoğlu, bilim tarihi kürsüsü kurma fikrinin doğuşunu ve bu konudaki ilk temaslarını şöyle anlatmaktadır:

"O yıllarda, İstanbul'da tıp, eczacılık ve teknoloji tarihi konusunda ilmi toplantılar yapılmaktaydı ve güzel bir ortam mevcuttu. Bununla birlikte, İstanbul'daki üniversitelerde bilim tarihi kürsüsü yoktu. Bu eksiklik böyle bir kürsünün kurulması gerektiği fikrini doğurdu. Böyle bir kürsünün en iyi nerede kurulabileceğini düşündüm. Marmara Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Orhan Oğuz, Boğaziçi Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ergun Toğrol, İstanbul Teknik Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Kemal Kafalı ve bu üniversitelerin diğer bazı öğretim üyeleri ile yakınlığım vardı. İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu ile fazla yakın değildim. Ancak ben, bu kürsünün İstanbul Üniversitesi'nde kurulması gerektiğini fikrindeydim. İstanbul Üniversitesi'nin en eski üniversite, Edebiyat Fakültesi'nin de Türkiye'nin en eski edebiyat fakültesi olması; bunların zengin kütüphane imkanlarına sahip olmaları sebebiyle İstanbul Üniversitesi'nin daha uygun olacağını düşündüm. Başka üniversitelerde şartlar daha cazipti ama İstanbul Üniversitesi'ni tercih ettim. Düşüncemi, YÖK Başkanı Prof. Dr. Doğramacı'ya ve İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Demiroğlu'na açtım, uygun görüldü ve onların destekleriyle işe başladım.

E. İhsanoğlu'nun bu temasları üzerine, Yüksek Öğretim Kurulu'nun (YÖK) 22. 9. 1982 tarih ve 3939 sayılı yazısı ile bilim tarihi, Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü içinde kurulması planlanan yeni bilim dalları arasına dahil edilmiştir. Daha sonra, YÖK Başkanlığı tarafından Bilim Tarihi Anabilim Dalına

daimi statüde bir profesör tayin edilmesi için karar alınmış ve bu karar 18 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. YÖK'ün 23 Kasım 1984 tarihli kararını takiben, 28 Aralık 1984 tarihinde E. İhsanoğlu'nun bu kadroya tayin edilmesiyle Bilim Tarihi Anabilim Dalı fiilen kurulmuştur. Bu kadroya tayin edilen E. İhsanoğlu, 16. 5. 1984'de Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı'na getirilmiştir.

Kuruluşunu müteakip, bilim tarihi Anabilim Dalı, 1985-86 ders yılından itibaren Felsefe öğrencilerine bilim tarihi dersleri vermeye, ilmi toplantılar düzenlemeye ve bilim tarihiyle ilgili yayın ve araştırma faaliyetine başlamıştır.

Kuruluşundan dört yıl sonra, 1988 yılı sonunda, daha geniş çalışma ve araştırma imkanı sağlamak ve bilhassa bugüne kadar üzerinde pek durulmamış bir konu olan Türk bilim tarihi araştırmaları yapacak elemanları yetiştirebilmek amacıyla, bazı Batı üniversitesinde olduğu gibi bağımsız Bilim Tarihi Bölümü statüsünü almak için Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. E. İhsanoğlu tarafından teşebbüsler başlatılmıştır.

E. İhsanoğlu'nun 31. 10. 1988 tarihli gerekçeli dilekçesi ile, bölüm statüsünü alma talebi Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na bildirilmiştir. Fakültenin 1. 10. 1988 tarihli toplantısında Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın bölüm olması uygun görülmüş, daha sonra konu İstanbul Üniversitesi Senatosu'nda görüşülmüştür. Üniversite Senatosu'nun 9. 11. 1988 tarihli 12 sayılı toplantısında da aynı istikamette karar alınması üzerine konu YÖK'e ulaştırılmıştır.

YÖK'ün 3. 4. 1989 tarih ve 89. 15. 586 sayılı kararı ile Bilim Tarihi Anabilim Dalı, BİLİM TARİHİ BÖLÜMÜ'ne dönüştürülmüştür. Böylece, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Bilim Tarihi Bölümü, Türkiye'deki üniversiteler içindeki ilk Bilim Tarihi Bölümü ünvanını kazanmıştır.

Bölümün kuruluşu sırasında (YÖK'e sunulan dilekçede) bölümün Genel bilim tarihi Anabilim Dalı ve Türk bilim tarihi Anabilim Dalı olmak üzere iki anabilim dalından meydana gelmesi öngörülmüştür. Bu şekilde bir düzenleme ilgili merciler tarafından da kabul görmüştür. Anabilim dallarını oluşturmak üzere tesbit edilen bilim dalları, şematik olarak aşağıda verilmiştir. Bunların eğitim ve araştırma faaliyetlerine geçmeleri, muhakkak ki ileri yıllarda yetişecek yeni elemanların katkılarıyla olacak ve bunlar fiilen kurulacaktır.

Bilim Tarihi Bölümü

Genel Bilim Tarihi Anabilim Dalı

- 1) Temel Bilimler Tarihi Bilim Dalı ,
- 2) Teknoloji ve Uygulamalı Bilimler Tarihi Bilim Dalı,

3) Sağlık Bilimleri Tarihi Bilim Dalı,

4) Bilim Felsefesi Bilim Dalı,

5) Bilim Sosyolojisi Bilim Dalı

Türk Bilim Tarihi Anabilim Dalı,

1) Cumhuriyet Dönemi Bilim Tarihi Bilim Dalı,

2) Osmanlı Dönemi Bilim Tarihi Bilim Dalı,

3) Osmanlı Öncesi Dönemi Bilim Tarihi Bilim Dalı

Bilim Tarihi Bölümünün Öğretim Faaliyeti

a) Lisans Eğitimi

Bilim Tarihi Anabilim Dalı lisans öğretimine 1985-1986 ders yılında Felsefe Bölümü öğrencilerine haftada 2 saat olarak verilen derslerle başlamıştır. Felsefe Bölümü 1. sınıf lisans öğrencilerine verilen ve *Bilim Tarihi* adını taşıyan bu seçmeli derse ilk ders yılında yaklaşık 30 öğrenci devam etmiştir.

Bilim tarihi dersleri, 1986-1987 öğretim yılından itibaren Felsefe lisans öğrencileri için zorunlu dersler arasına alınmış ve YÖK'un tesbit ettiği program uygulanmaya başlanmıştır. Böylece 1986-1987 öğretim yılında 1. sınıflara *Bilim Tarihine Giriş*, 2. sınıflara *Bilim Tarihi* dersleri verilmiş; 1987-1988 öğretim yılında 3. sınıflara *Türk-İslam Bilim Tarihi* dersi ve nihayet 1988-1989 ders yılında 4. sınıflara *Osmanlı Bilim Tarihi* dersleri açılmıştır. *Bilim Tarihine Giriş* ve *Bilim Tarihi* dersleri 1988-89 öğretim yılına kadar Ekmeleddin İhsanoğlu, bu tarihten sonra Feza Günergun tarafından verilmiştir. *Türk-İslam Bilim Tarihi* ve *Osmanlı Bilim Tarihi* dersleri E. İhsanoğlu tarafından okutulmuştur.

Yukarıda adı geçen derslerin hepsi, 2 sömestre halinde haftada 2 saat olarak verilmiş olup, bu dersler bugün Bilim Tarihi Bölümü lisans ders programı içinde devam etmektedir. Yukarıda adı geçen dört derse ilave olarak, 1990-1991 ders yılında *Sanayi Devrimi*, 1991-1992 öğretim yılında *19. ve 20. Yüzyıllarda Bilim* adlı dersler, bölüm ders programı içine alınmış ve bunlar Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi öğretim üyelerinden Prof. Dr. Emre Dölen tarafından verilmiştir.

1990-91 ders yılında, Felsefe Bölümü, bilim tarihi derslerinin Felsefe Bölümü öğrencileri için zorunlu ders olmaktan çıkarılmasını teklif etmiş, ancak Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile bu dersler 1990-91 ders yılında da Felsefe Bölümü öğrencileri için mecburi ders statüsünü korumuştur. Bilim tarihi dersleri 1991-1992 öğretim yılından itibaren Felsefe Bölümü ders programından çıkarıl-

**1985-86 / 1992-93 Öğretim Yılları Arasında
Bilim Tarihi Bölümü'nün Uyguladığı Ders Programı**

Ders Adı	Başlayış Tarihi	Dersi Veren
<i>Bilim Tarihine Giriş</i>	1985-86	1988-89'a kadar E. İhsanoğlu; bu tarihten sonra F. Günergun
<i>Bilim Tarihi</i>	1986-87	E. İhsanoğlu ; 1988- 89' dan sonra F. Günergun
<i>Türk-İslam Bilim Tarihi</i>	1987-88	E. İhsanoğlu
<i>Osmanlı Bilim Tarihi</i>	1988-89	E. İhsanoğlu
<i>Sanayi Devrimi</i>	1990-91	E. Dölen
<i>19. ve 20. Yüzyıllarda Bilim</i>	1991-92	E. Dölen

mıştır. Bu ders yılından itibaren bilim tarihi dersleri fakültenin bütün bölüm öğrencilerine seçmeli ders olarak açılmıştır.

Bilim Tarihi Bölümü'ne ÖSYS ile öğrenci alınması ve Türkiye'de ilk müstakil Bilim Tarihi Lisans Programının başlatılması

Edebiyat Fakültesi Yönetim Kurulu, 18. 9. 1990 tarihli kararı ile Bilim Tarihi Bölümü'nün Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS) ile öğrenci almasını mecburi tutmuştur. Bölüme öğrenci alınması, Bölüm ile Fakülte yönetimi arasında tartışılmış ve Bölüm, aşağıda özetlenen gerekçeler çerçevesinde öğrenci alınmasına en erken 1992-1993 öğretim yılında başlanmasını teklif etmiştir.

Gerekçelerden birincisi, bölüme girecek öğrencilere sağlıklı eğitim sağlanabilmesi amacına yöneliktir. Diğer taraftan, sağlıklı öğretimi gerçekleştirebilmek için yeterli sayıda vasıflı öğretim elemanına ihtiyaç bulunmaktadır. Tahmin edileceği gibi, bilim tarihi derslerinin verilebilmesi için, ilgili bilim dalının kendisi kadar o dalın tarihine de vakıf olan öğretim üyelerine ihtiyaç vardır. Türkiye'de bilim tarihi derslerini verebilecek çok az sayıda öğretim üyesi bulunmaktadır ve yeni üyelerin yetişmesi için zamana ihtiyaç duyulmaktadır. Diğer bir gerekçe de, bilim tarihinin, diğer akademik disiplinlerden farklı olarak sosyal bilimlerle fen bilimlerinin kesiştiği bir noktada olması hasebiyle bu sahada yapılacak eğitim çalışmasının da, münhasıran fen veya sosyal bilimlere eğitime benzemeyip, farklı bir eğitim sisteminin uygulanmasını gerektirmesidir.

Bölümün bu gerekçeleri ifade eden yazısı Fakülte Dekanlığına 11 Şubat 1991 tarihinde sunulmuş ve YÖK'ün 28. 5. 1991 tarih ve 8840 sayılı yazısı ile, bölüme 1992-1993 öğretim yılından itibaren öğrenci alınması teklifi uygun görülmüştür. Bilim Tarihi Bölümü, 1992-93 öğretim yılından itibaren Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Sınavı (ÖSYS) ile öğrenci alarak, Türkiye'de ilk defa bağımsız Bilim Tarihi Lisans Programını başlatmıştır⁽¹⁾. 1992-93 öğretim yılında 28, 1993-94 öğretim yılında 32 öğrenci Bilim Tarihi Lisans Programı'na kaydolmuştur.

1992-93 ders yılında Bilim Tarihi Bölümü I. sınıf ders programı aşağıdaki gibidir⁽²⁾:

<i>Bilim Tarihine Giriş</i> (2 kr.)	Feza Günergün
<i>Matematik</i> (3 kr.)	Neşe Yelkenkaya*
<i>Matematik Tarihi</i> (2 kr.)	Ahmet Feyzioglu**
<i>Bilim Tarihi Metinleri</i> (3 kr.)	Ali Suat Ürgüplü
<i>İlkçağ Felsefe Tarihi</i> (3 kr.)	Cengiz Çakmak
<i>Mantık I</i> (2 kr.)	Şafak Ural
<i>Sosyolojiye Giriş</i> (2 kr.)	Ertan Eğribel

* İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi

** Boğaziçi Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi

Bilim Tarihi Bölümü'nün 1993-94 öğretim yılında I. ve II. sınıflara uyguladığı ders programları ise aşağıda verilmiştir:

I. Sınıf

<i>Matematik</i> (3 kr.)	Neşe Yelkenkaya
<i>Matematik Tarihi</i> (2 kr.)	Ekmeleddin İhsanoğlu. İhsan Fazlıoğlu
<i>Bilim Tarihine Giriş</i> (2 kr.)	Feza Günergün
<i>Bilim Tarihi Metinleri I</i> (3 kr.)	Aysu Albayrak
<i>Sosyolojiye Giriş</i> (2 kr.)	Ertan Eğribel
<i>İlkçağ Felsefesi Tarihi</i> (3 kr.)	Cengiz Çakmak
<i>Mantık I</i> (2 kr.)	Şafak Ural

II. Sınıf

<i>Fizik</i> (2 kr.)	Emin Özbaş
<i>Fizik Tarihi</i> (2 kr.)	Emin Özbaş
<i>Bilim Tarihi</i> (2 kr.)	Feza Günergün

<i>Bilim Tarihi Metinleri II</i> (3 kr.)	Aysu Albayrak
<i>Sosyoloji Tarihi I-II</i> (2 kr.)	İsmail Coşkun
<i>Ortaçağ-Rönesans Felsefesi Tarihi</i> (3 kr.)	Betül Çotuksöken
<i>Mantık II</i> (2 kr.)	Şafak Ural

Bu derslere ilave olarak Bilim Tarihi Bölümü'nün I. ve II. sınıf öğrencileri Türk Dili, Güzel Sanatlar ve Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi derslerini, bütün fakülte öğrencileri gibi mecburi olarak almaktadırlar.

1992-93 öğretim yılında Fakülte Yönetim Kurulu, öğrencilerin alabileceği kredi sayısını haftada 20 saat yani 20 kredi ile sınırlamış olduğundan, Bilim Tarihi Bölümü lisans ikinci sınıf öğrencilerine okutulmak istenen kaynak dili (Yunanca, Latince, Arapça, Farsça veya Rusça) dersleri verilememiştir.

Bilim Tarihi Bölümü, önceki yıllarda olduğu gibi Edebiyat Fakültesi'nin diğer bölüm öğrencileri için aşağıdaki dersleri seçmeli olarak vermeye devam etmektedir.

<i>Türk-İslam Bilim Tarihi</i> (2 kr.)	Ekmeleddin İhsanoğlu
<i>Osmanlı Bilim Tarihi</i> (2 kr.)	Ekmeleddin İhsanoğlu
<i>19. ve 20. Yüzyıllarda Bilim</i> (2 kr.)	Emre Dölen

Bilim tarihinin konusu ve bölümün uygulayacağı eğitim gözönüne alınarak ve sürdürülecek öğretimin verimi ve başarısı için Bilim Tarihi Bölümüne Türkçe-Matematik (TM) puanı ile öğrenci alınması Bölüm tarafından 3. 12. 1991 tarihinde teklif edilmiş olmasına rağmen, 1992-93 öğretim yılında Bölüm'e Sosyal Puanı (ÖSYS'nda) ile öğrenci alınmıştır. Bu uygulama, 1993-94 döneminde de, bütün girişimler rağmen devam etmiştir. YÖK nezdinde yapılan yeni teşebbüsler sonucunda YÖK'ün 24. 12. 1993 tarih ve 28764 sayılı yazısı neticesinde bölüme 1994-1995 öğretim yılında itibaren TM puanla öğrenci alınmaya başlanmıştır.

b) Lisansüstü Öğretim

Bilim Tarihi Bölümü, 1988 yılında doktora, 1989 yılında da yüksek lisans programına başlamıştır. E. İhsanoğlu'nun danışmanlığında başlatılan ve yürütülmekte olan bu program çerçevesinde üç öğrenci yüksek lisansını tamamlamıştır. 1994 yılı sonunda bu programda 4 doktora ve 8 yüksek lisans öğrencisi vardır.

Doktora programının yüksek lisans programından önce başlatılmış olmasının genel temayülün aksine olduğu düşünülebilir ise de, o yıllardaki şartlar bu-

nu gerektirmiştir. 1988 yılında, bilim tarihi dersleri görmüş lisans öğrencilerinin henüz mezun olmaması, buna karşılık fakültenin başka bölümlerinde bilim tarihine yakın konularda yüksek lisanslarını tamamlamış, bilim tarihine hevesli ve bu konuda araştırma yapmaya aday ümit vaadeden öğrencilerin bulunması bu doktora programının önce başlatılmasında tercih sebebi olmuştur. Bu öğrencilere ve daha sonra başlayan yüksek lisans öğrencilerine E. İhsanoğlu tarafından adayın formasyonu gözönünde bulundurularak verilen tez konuları Türk bilim tarihinin incelenmemiş konuları arasından seçilmiştir.

Doktora çalışmaları:

1988 tarihinde başlatılan doktora programı ile, Mustafa Kaçar 14. 6. 1988 ve Cevad İzgi 20. 10. 1988 tarihlerinde doktora öğrencisi olarak bölüme katılmışlardır. Mustafa Kaçar'ın halen devam etmekte olan tezinin konusu "Mühendishaneler ve Batı Biliminin Osmanlıya Girişi" olup, bu tezde onsekizinci asrın sonlarına doğru, Osmanlıların Batı'da gelişen teknik bilgiyi transfer etme ihtiyacı neticesinde, Osmanlı klasik eğitim kurumlarından farklı yapıda kurulan mühendishaneler (Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, Mühendishane-i Berri-i Humayun) incelenmektedir. Tezde, bu yeni tarz müesseselerin kuruluşu, teşkilatı, sürdürülen eğitim şekli, ilmi niteliği, idari yapısı ele alınmakta ve mühendishanelerin modernleşme döneminde devlet ve toplum düzeni içinde eğitim ve bilim açısından üstlendiği roller ve ileriye dönük etkileri tartışılmaktadır.

Cevat İzgi ise, doktora tezi olarak "Osmanlı Medreselerinde Riyazi ve Tabii İlimlerin Eğitimi" konusunu almıştır. Bu çalışmada matematik, astronomi, fizik ve fen bilimlerinin medrese ders programı içindeki yeri ele alınmakta, bu bilimlerin öğretiminde kullanılan eserlerin hangi medreselerde okutulduğu tesbit edilmektedir. Çalışma, İznik'te ilk Osmanlı medresesinin kurulduğu ondördüncü asırdan Batı tipi eğitim müesseselerinin açıldığı onsekizinci asrın sonlarına kadar olan dönemi içine almaktadır.

Tamamlanan yüksek lisans çalışmaları:

Bilim Tarihi Bölümü ilk yüksek lisans imtihanını 30. 6. 1989 tarihinde açmış bu imtihan neticesinde İhsan Fazlıoğlu, Bölüm'e ilk yüksek lisans öğrencisi olarak katılmıştır. 1989 yılından başlayarak bugüne kadar Bilim Tarihi bölümünde yapılmış ve yapılmakta olan tezler de aşağıda verilmiştir.

14. 8. 1990'da tez çalışmalarına başlayan İhsan Fazlıoğlu tarafından hazırlanıp 18 Ağustos 1993 tarihinde savunularak kabul edilen yüksek lisans çalışması

sında, Ortaçağ İslam matematikçilerinden İbn el-Havvam'ın (724 H. /1324 M.) "El-Fevaid el-Bahaiyye fi el-Kavaid el-Hesabiye" adlı eserinin edisyon kritiği yapılmış ve bu eser matematik tarihi açısından değerlendirilmiştir. İbn el-Havvam'ın adı geçen eserinin birçok yazma nüshasının bulunması ve Ortaçağ matematikçileri tarafından çok kullanılmış olması bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Bu tez, gerek Bölüm'de gerek İstanbul Üniversitesi'nde bilim tarihi konusunda yapılan ilk yüksek lisans tezidir. İhsan Fazlıoğlu, 17. 9. 1993 tarihinde açılan doktora imtihanını kazanarak doktora çalışmalarına başlamıştır.

Sevtaç İshakoğlu (Tez başlama tarihi: 8. 10. 1991) tarafından hazırlanıp 30 Aralık 1993 tarihinde savunularak kabul edilen yüksek lisans çalışması ise "İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi (Fen Bilimleri Dalları) Tarihi" başlığını taşımaktadır. Bu tezde, 1900 yılından başlayarak, 1946 Üniversiteler Kanunu'na kadar olan dönemi içinde gerçekleştirilen iki kısmi reform (1914 ve 1926) ve Darülfünun'un ilgası ile neticelenen 1933 Üniversite reformu sırasında Fen Fakültesi'nde matematik, astronomi, fizik ve kimya eğitimini ve bu bilimlerin gelişmesini incelenmiştir.

8. 10. 1991 tarihinde tez çalışmalarına başlayan Salim Ayduz'un 18 Ocak 1994 tarihinde kabul edilmiş olan yüksek lisans tezi ise, "Osmanlı Devletinde Müneccimbaşılık ve Müneccimbaşılar" başlığını taşımaktadır. Osmanlı devlet teşkilatında II. Beyazıt devrinden itibaren Hekimbaşı'ya bağlı olarak görev yapan müneccimbaşılar, astronomi konusunda bilgi sahibi oldukları gibi takvim hazırlamak, Ramazan ayında imsakiye çıkarmak, güneş ve ay tutulmalarını tayin etmek gibi astronomi hesaplamaları da yapmaktaydılar. Bu tezde, Osmanlı Devleti'nde müneccimbaşılık müessesesinin doğuşu, gelişmesi, müneccimbaşılardan nasıl çalıştıkları araştırılarak, Osmanlı astronomisine yaptıkları katkılar ile astroloji sahasındaki faaliyetlerinin belirlenmesine çalışılmıştır.

Sürdürülmekte olan yüksek lisans çalışmaları:

Betül Turfan'ın hazırlamakta olduğu "Osmanlı Mühendislik Eğitimine - 18. ve 19. yüzyıllar- Katkıda Bulunan Hocalar" başlıklı yüksek lisans tezi halen devam etmektedir. Bu tezde mühendishanelerdeki hocalar tanıtılacak ve bunların Osmanlı bilim hayatına yapmış oldukları katkılar tesbit edilecektir (Tez başlama tarihi: Ekim 1993).

Ali Dölek tarafından hazırlanmakta olan yüksek lisans tezinin başlığı ise "Osmanlı'ya Modern Biyoloji ve Modern Biyoloji Nazariyelerinin Girişi (1859-1908)" adını taşımaktadır (Tez başlama tarihi: Ekim 1993).

Cemil Aydın'ın yüksek lisans tezi "Mecmua-i Funun ve Mecmua-i Ulum yazarlarının medeniyet ve bilim anlayışları" konusundadır (Tez başlama tarihi: Ekim 1993).

Gaye Şahinbaş, "Hititlerde Tıp Bilimi" konusunda yüksek lisans yapmaktadır. G. Şahinbaş'ın konusu gereği danışmanı İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Hititoloji Bölüm Başkanı Prof. Dr. Ali Dinçol'dur (Tez başlama tarihi: Ekim 1993).

Tez çalışmaları bitmiş veya halen sürmekte olan yukarıda adları geçen yüksek lisans öğrencilerine ilave olarak ders safhasında bulunan dört yüksek lisans öğrencisi (Mehmet Aysoy, Nurhan Kafadenk, Zekeriya Hayır, Mehmet Baran) daha bulunmaktadır.

Lisansüstü öğrenimi gören öğrencilere Bilim Tarihi Bölümü tarafından çeşitli yıllarda aşağıdaki dersler açılmıştır:

Bilim Tarihi Semineri, Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu (1990-91 ders yılından itibaren)

Osmanlı Bilim Tarihi Kaynakları, Prof. Dr. Ramazan Şeşen
(1990-91 ders yılından itibaren)

Sanayi Devrimi: Bilim ve Teknoloji İlişkisi, Prof. Dr. Emre Dölen
(1990-91 ders yılından itibaren)

Türk-İslam Bilim Tarihi, Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu
(lisans sırasında bu dersi almamış öğrenciler için)

Osmanlı Bilim Tarihi, Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu
(lisans sırasında bu dersi almamış öğrenciler için)

Bilim Sosyolojisi, Prof. Dr. Baykan Sezer
(1990-91 ve 1991- 92 öğretim yıllarında açılmıştır)

Lisansüstü öğrencileri, bu derslere ilave olarak kendi çalışma alanları ve ilgi sahaları istikametinde, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün belirlediği kredi limitinde diğer bölüm ve fakültelerden de çeşitli dersler almaktadırlar.

Bilim Tarihi Bölümü'nün Kadrosu

18 Ağustos 1984 tarihli Resmi Gazete'de İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Felsefe Bölümü Bilim Tarihi Anabilim Dalı'na profesör tayiniyle ilgili ilanın yayınlanması üzerine E. İhsanoğlu bu kadroya başvurmuş, kendisinin 28 Aralık 1984 tarihinde bu kadroya resmen tayin edilmesiyle, Bilim Tarihi Anabilim Dalı fiilen kurulmuştur.

Prof. İhsanoğlu, 16. 5. 1985'te Bilim Tarihi Anabilim Dalı Başkanlığı görevine getirilmiştir. 6 Eylül 1985 tarihinde Dr. Feza Günergün araştırma görevlisi olarak kadroya katılmıştır.

12. 3. 1987'de Mustafa Kaçar araştırma görevlisi olarak katılmış, F. Günergün, Nisan 1987'de Yardımcı Doçent olmuştur.

3 Nisan 1989 'de Bilim Tarihi Anabilim Dalı'nın Bölüm haline gelmesinden hemen sonra E. İhsanoğlu, 21. 4. 1989 tarihinde Dekanlık tarafından Bilim Tarihi Bölümü başkanlığına getirilmiştir. İhsan Fazlıoğlu, 27. 9. 1989 araştırma görevlisi kadrosuna tayin edilmiştir.

22. 6. 1992 'de Figen Kurban Bölüm sekreteri, 13. 7. 1992'de Burcu Güvenç Bölüm Kütüphanecisi olarak göreve başlamış, 10. 8. 1992'de Ali Suat Ürgüplü okutman olarak kadroya katılmıştır.

1. 2. 1993'te Sevtap İshakoğlu okutmanlık kadrosuna, doçentlik imtihanını 1 Ekim 1992'de veren Feza Günergün 15. 7. 1993 tarihinde doçentlik kadrosuna tayin edilmiştir. 16. 7. 1993 tarihinde Ali Suat Ürgüplü istifa ederek Bölüm'den ayrılmıştır. Ali Dölek ve Sevil Karamustafa, 12. 11. 1993 tarihinde araştırma görevlisi, Aysu Albayrak ise 30. 12. 1993 tarihinde okutman olarak, Gaye Şahinbaş 25.11.1994'te araştırma görevlisi olarak Bölüm'e katılmıştır. Burcu Güvenç, 1. 2. 1994'te görevinden istifa etmiştir.

Bilim Tarihi Bölümü halen bir profesör (E. İhsanoğlu, Bölüm Başkanı), bir doçent (F. Günergün, Bölüm Başkan Yardımcısı), 5 araştırma görevlisi (M. Kaçar, İ. Fazlıoğlu, A. Dölek, S. Karamustafa, G. Şahinbaş), 2 okutman (S. İshakoğlu, A. Albayrak) ve 1 sekreter (F. Kuban) ile faaliyetlerini sürdürmektedir.

Bilim Tarihi Bölümünün İlmî Faaliyeti: Araştırmalar, Sempozyum, Konferans, vb. İlmî Toplantılar

Bugün Türkiye'de bilim tarihi araştırmalarının istenilen ölçüde gelişip yaygınlaştığını söylemek zordur. Bilhassa Türk bilim tarihi şimdiye kadar gerektiği gibi araştırılmamıştır. Bu konuda az sayıda eser yazıldığı ve özellikle Osmanlı bilimine ait tek derli toplu eserin A. Adıvar'ın *Osmanlı Türklerinde İlim* (İstanbul 1943) adlı kitabı olduğu gözönüne alındığında bilim tarihi araştırmaları üzerinde dikkat ve önemle durulması gerektiği açıkça anlaşılmaktadır. Bu sebeple, Bilim Tarihi Bölümü mensuplarının araştırmaları Osmanlı bilimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Kitap, makale şeklindeki müstakil yayınlar (E. İhsanoğlu'nun yayın listesini elinizdeki bu kitabın içinde bulabilirsiniz) yanında, burada bölüm-

de yürütülen bir projeden bahsetmek lazımdır. "Modernleşme Çağında Osmanlı Bilimi" başlıklı bu projede (İ. Ü. Rektörlüğü Araştırma Fonu Nr. 446/021090), ilk Türk matbaasının kuruluşu olan 1729 yılından 1929 yılında Latin alfabesinin kabulüne kadar geçen iki yüz yıl içinde yayınlanan bilim kitaplarının kataloğu hazırlanmaktadır. 18-20. yüzyıl Osmanlı bilimine ışık tutacağı ümit edilen bu proje, E. İhsanoğlu'nun daha önce TÜBİTAK içinde başlattığı ve *Açıklamalı Türk Kimya Eserleri Bibliyografyası* (IRCICA, İlim Tarihi Kaynaklar ve Araştırmalar Serisi Nr. 2, İstanbul 1985) adlı eseriyle sonuçlanan projenin daha geniş kapsamlı ve şumullu halini teşkil edecektir.

Diğer taraftan, Bilim Tarihi Bölümü, kuruluşunu takiben değişik müesseselerin katkılarıyla düzenlediği milli ve milletlerarası ilmi toplantılarla, yabancı ve Türk bilim adamlarının dikkatini Türk bilim tarihi çalışmalarına çekmeye gayret etmiştir.

Türk Bilim Tarihi ve bilhassa Osmanlı bilimine ait araştırmaları teşvik etmek gayesiyle düzenlenen bu toplantıların bir diğer hedefi de değişik disiplinlere mensup ilim adamları ve araştırmacıların konuya ilgilerini çekmek, her sempozyum için tesbit edilen konular etrafında görüş ve bilgi alışverişini sağlamak ve yeni fikirler getirerek bu sahalardaki çalışmalara ışık tutmaktır.

Bilim Tarihi Bölümü'nün henüz Anabilim Dalı olduğu yıllarda düzenlenmiş olduğu ilk sempozyum, 3-5 Nisan 1987 tarihinde yapılan ve "Osmanlı İlimi ve Mesleki Cemiyetleri" konusunun ele alındığı I. Türk Bilim Tarihi Sempozyumu'dur. Milli seviyede düzenlenen bu sempozyumda, tıp, eczacılık, mimarlık alanında kurulmuş olan mesleki cemiyetler yanında, Osmanlı döneminde kurulan bilim ve kültür cemiyetleri konusunda bildiriler sunulmuştur. Bu bildiriler kitap halinde Eylül 1987'de yayınlanmıştır⁽³⁾.

İkinci sempozyum 2-4 Eylül 1987 tarihlerinde düzenlenen "I. Milletlerarası Modern Bilim ve İslam Dünyası" konulu sempozyum olup ana teması Rönesans'tan yirminciyüzyılın başına kadar Batı'dan İslam dünyasına bilim ve teknoloji transferidir. Onyedilükeden seksen bilim adamının katıldığı bu sempozyumda otuzbeş bildiri sunulmuştur. Bildiriler kitabı İngilizce olarak 1992 yılında basılmıştır⁽⁴⁾.

Yukarıda kısaca tanıtılan her iki sempozyum, İstanbul Üniversitesi Rektörlük makamının yakın ilgisi ve İslam Tarih, Kültür ve Sanat Araştırma Merkezi (IRCICA)'nın maddi ve manevi yakın desteği sayesinde gerçekleştirilmiştir.

Bilim Tarihi Bölümü'nün daha sonraki senelerde düzenlemeyi planladığı milli ve milletlerarası sempozyumların Edebiyat Fakültesi'nin imkanlarını aşması sebebiyle, sempozyumlar bu tarihten sonra Türk Bilim Tarihi Kurumu (TBTK, Kuruluşu 1989) ile IRCICA'nın işbirliği içinde, yerli ve yabancı bilim kurumlarının desteği ile sürdürülmüştür. Bilim Tarihi Bölümü mensuplarının düzenlenmesinde gönüllü olarak fiilen görev aldıkları bu sempozyumlar şunlardır:

3-5 Nisan 1989 tarihinde "Osmanlı Devleti'nde Modern Haberleşme ve Ulaşım Teknikleri" konusunda düzenlenen II. Türk Bilim Tarihi Sempozyumu'nda modern haberleşme tekniklerinin Osmanlı devletine girişi yanında kara, deniz ve hava taşımacılığının gelişmesi, yerli ve yabancı bilim adamları tarafından tartışılmıştır. Bildiriler kitabının basım çalışmaları halen sürmektedir⁽⁵⁾.

22-24 Nisan 1991 tarihinde yapılmış olan sempozyum "İslam Medeniyetinde Bilim Kurumları" adını taşımaktadır. Türk Bilim Tarihi Kurumu'nun düzenlediği bu sempozyum İslam Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi (IRCICA), yanında Unesco, Türk Tanıtma Fonu, Üçüncü Dünya İlimler Akademisi (TWAS, İtalya) ve Milletlerarası Bilim Tarihi ve Felsefesi Birliği (IUHPS)'nin değerli katkılarıyla gerçekleşmiştir. Sempozyumun ana temasını, İslam medeniyet tarihinin klasik döneminde kurulan bilim ve eğitim müesseseleri yanında Osmanlı döneminin benzer müesseseleri teşkil etmiştir. Ancak, daha geniş bir perspektif içinde, İslam medeniyeti içinde yetişen bilim adamları, onların eserleri ve bilime katkıları ele alınmıştır. Sempozyuma, dokuz ülkeden (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Avusturya, Fransa, Hindistan, İngiltere, Rusya, Türkiye ve Ürdün) katılan bilim adamları, İslam bilimine değişik yönleriyle ve bilhassa müessese bazında inceleyen 40 bildiri sunmuştur.

3-5 Haziran 1994 tarihlerinde Boğaziçi Üniversitesi, Türk Bilim Tarihi Kurumu (TBTK), Marmara Üniversitesi, Uzbekistan İlimler Akademisi tarafından, Uluğ Bey'in Doğumunun 600. Yıldönümü ve Kandilli Rasathanesinin 125. Kuruluş Yılı munasebetiyle İstanbul'da "Türk ve İslam Dünyasında Bilim ve Teknoloji Sempozyumu" düzenlenmiştir. Sempozyuma onbeş ülkeden (Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Azerbaycan, İran, İspanya, İtalya, Kanada, Kırgızistan, Kuveyt, Malezya, Mısır, Suriye, Türkiye, Uzbekistan, Ürdün) bilim adamları katılmış ve sempozyuma 51 bildiri sunulmuştur.

Diğer taraftan, Bilim Tarihi Bölümü mensuplarının aktif olarak katkıda buldukları bir diğer sempozyum, Türk Bilim Tarihi Kurumu'nun Leiden Üniversitesi ve IRCICA ile işbirliği içinde 28-30 Ekim 1994 tarihinde düzenlediği bilim ve teknoloji transferi toplantısıdır. Burada, 1880-1950 yılları arasında

Avrupa ile Asya arasında eğitim, sağlık, askeri teknoloji, ulaşım ve altyapı saha- larında bilim ve teknoloji transferi konusu ele alınmıştır. Bu sempozyum, bugü- ne kadar Cambridge - Leiden - İstanbul - Delhi - Yogyakarta grubu diye bili- nen grup tarafından düzenlenmekte olan konferanslar dizisinin üçüncüsüdür. Sempozyuma, 9 ülkeden 19 bildiri sunulmuştur.

Sempozyum faaliyetleri yanında, Bilim Tarihi Bölümü, Fakülte içinde çe- şitli konferans ve anma toplantıları da düzenlemiştir. Bunlar arasında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'nde, 15 Aralık 1992 günü Prof. Dr. Seyyid Hüse- yin Nasr'ın İslami Bilimi konusunda verdiği konferans konuya meraklı kişilerin yoğun ilgisini çekmiştir.

Türk Bilim Tarihi Kurumu'nun dayetlisi olarak İstanbul'a gelen Prof. Dr. Shigeru Nakayama, Bilim Tarihi Bölümü'nün de girişimleriyle İstanbul Üniver- sitesi Edebiyat Fakültesi'nde bir konferans vermiştir. 29 Eylül 1993 günü düzen- lenen bu konferansta Prof. Nakayama, Avrupa Teknolojisinin 19. yüzyılda Ja- ponya'ya transfer süreci, bilhassa toplumun değişik kesimlerinin tavr ve faali- yetleri, bunların hangi teknolojilere ilgi gösterdikleri patentleşmeye gidış ve özelleşme üzerinde durmuştur.

Bilim Tarihi Bölümü, TBTK ile işbirliği içinde, 15 Eylül 1993 günü An- kara'da vefat eden Türkiye'nin akademik manada ilk bilim tarihçisi Ord. Prof. Dr. Aydın Sayılı'nın hatırasına bir anma toplantısı düzenlemiştir. 10 Aralık 1993 tarihinde yapılan bu toplantıda E. İhsanoğlu, S. Tural; A. Kazancıgil sırasıyla; Türkiye'de bilim tarihinin gelişmesi, Sayılı'nın kişiliği ve hayatı konusunda birer konuşma yapmışlardır.

Türk Bilim Tarihi Kurumu (TBTK)

Bu makede, Bilim Tarihi Bölümü mensuplarının gönüllü ve aktif olarak faaliyetlerine destek verdiğini yukarıda belirttiğimiz. Türk Bilim Tarihi Kuru- mu'ndan (TBTK) bahsedilmemesi bir eksiklik olacaktır. Türk Bilim Tarihi Kurumu, E. İhsanoğlu'nun teşebbüsleriyle 1989 yılında İstanbul'da kurulmuştur. Kurucuları arasında İstanbul ve Ankara Üniversitelerine mensup bilim tarihçileri (İstanbul'dan Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun; Ankara'dan Sevim Tekeli, Esin Kâhya, Melek Doşay) yanında Türk fizik, kimya, astronomi, tıp ve eczacı- lık tarihinin kıymetli isimleri (Celaî Sařaç, Ali Rıza Berkem, Ekrem Kadri Unat, Turhan Baytop, Muammer Dizer, Ramazan Şeşen) vardır.

Bilim tarihi, özellikle Türk bilim tarihi konusunda araştırma yapmak, araştırmaları teşvik etmek, yayınlamak, bu konudaki çalışmalarını desteklemek ve

Türkiye'de bilim tarihinin tanınmasını sağlamak gayesiyle kurulan TBTK, kuruluşundan itibaren bir dizi faaliyet gerçekleştirmiştir. Bunlar arasında yukarıda bahsedilen sempozyumlar da vardır. Kurum ayrıca Nisan 1991 tarihinden itibaren senede iki kere olmak üzere Türkçe-İngilizce bir haber bültenini (TBTK Haber Bülteni) yayınlamaktadır (Editör: F. Günergun). Türkiye'yi Milletlerarası Bilim Tarihi ve Felsefesi Birliği (IUHPS) içinde temsil eden TBTK'nın Bilim Tarihi Bölümü mensubu üyeleri şunlardır: E. İhsanoğlu (Başkan), F. Günergun (Genel Sekreter), Mustafa Kaçar, İhsan Fazlıoğlu, Sevtap İshakoğlu, Şalim Ayduz. TBTK'nın faaliyetleri, bu kurumun yayınlanmakta olduğu *Haber Bülteni*'nde ayrıntılı olarak yer almaktadır.

Bilim Tarihi Müze ve Dokümantasyon Merkezi (BİMDOK)

Dünyanın birçok ülkesindeki bilim müesseseleri, kendi ülkelerinin bilimine ait tarihi belge ve malzemeyi ihtiva eden bilim tarihi müze ve arşivine sahiptir. Türkiye'de, Türk bilim tarihinin doğru olarak tesbit edilmesi, değerlendirilmesi, gelecek nesillere tanıtılmasını sağlayan bu tarz bir müessesenin eksikliği karşısında, Bilim Tarihi Bölümü Başkanı Prof. Dr. Ekmeleddin İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi bünyesinde böyle bir müessese kurma fikrini ortaya koymuş ve bu fikri önce Bilim Tarihi Bölümü mensupları ile tartışmıştır. Diğer taraftan, böyle bir müze ve arşivin kurulması için Bilim Tarihi Bölümü'nün mensup olduğu Edebiyat Fakültesi ile Fen Fakültesi'nin işbirliğine ihtiyaç olduğunu gözönüne alarak, Profesör İhsanoğlu, 1991 yılı başında Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Çetin Bolcal ile temas kurmuş ve bu proje ilgi ve kabul görmüştür.

1992 yılı sonlarına doğru, Bölüm'de yapılan toplantılarda kurumun adı Bilim Tarihi Müzesi ve Dokümantasyon Merkezi olarak tesbit edilmiş ve çalışma programı taslağı hazırlanmıştır (24. 11. 1992). Bu taslak, 3 Aralık 1992 tarihinde bir dilekçe ile, İ. Ü. Rektörü Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu'na sunulmuş ve Merkez'in İstanbul Üniversitesi bünyesinde kurulması hususunda desteği istenmiştir. Merkezin kurulması, İstanbul Üniversitesi Senatosu'nun 25. 2. 1993 tarihli toplantısında görüşülerek kabul edilmiştir. Bilim Tarihi Bölümü'nde hazırlanan Merkez'in Yönetmelik Taslağı YÖK'e gönderilmiştir. YÖK'ün 17. 9. 1993 tarih ve 18865 sayılı yazısı ile BİMDOK'un yönetmeliği ve kuruluşunun uygun görüldüğü bildirilmiştir.

22. 2. 1994 tarihinde Bölüm Başkanı E. İhsanoğlu, İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Bülent Berkarda ile görüşerek Merkez'in hedefini ve planladığı faaliyetleri tanıtmıştır. Profesör Berkarda'nın aynı görüşmedeki teklifi üzerine,

23. 2. 1994 tarihinde Profesör İhsanoğlu Merkez'in müdürlüğüne tayin edilmiştir.

BİMDOK'un ilk Genel Kurulu 4 Mart 1994 tarihinde yapılmış ve bu toplantıya, İ. Ü. Rektörü'nu temsilen İ. Ü. Rektör yardımcısı Prof. Dr. Özden Anđ; İ. Ü. Edebiyat Fakültesi Dekan yardımcısı Prof. Dr. Korkut Tuna, Fen Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Çetin Bolcal, Mühendislik Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ergür Tütüncüođlu; Fen Fakültesi temsilcisi Prof. Dr. Hülya Şengör; Türk Bilim Tarihi Kurumu temsilcisi Prof. Dr. Emre Dölen ve Bilim Tarihi Bölümü öğretim üye ve görevlileri katılmıştır. Bu toplantıda E. İhsanoğlu, Ç. Bolcal, E. Tütüncüođlu, E. Dölen ve F. Günergun Yönetim Kurulu'na seçilmiştir. Yönetim Kurulu, BİMDOK'un amacı doğrultusunda, başta İstanbul Üniversitesi ve Türk Bilim Tarihi olmak üzere genel Bilim Tarihi konusunda her türlü belge, yayın, fotoğraf ve diğer malzemeyi toplamak için temaslara başlamıştır.

BİMDOK'un çalışmalarını sürdürebileceği, faaliyetlerine uygun bir mekânın tahsis edilmesi için 1991 yılı başında, Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na müracaat edilmiştir. Daha sonra, Fen Fakültesi Dekanı Çetin Bolcal, İstanbul Üniversitesi Fen Fakültesi'ne taşınması planlanan Nazım Terziođlu Baskı Atölyesi'nden boşalacak "Şehzadebaşı İmarethanesi"ni Merkez için uygun bir çalışma mekânı olarak teklif etmiş ve bu konudaki başvuru 10. 6. 1993 tarihinde İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü'ne yapılmıştır. Gerek mekânın restorasyonu, gerek malzeme toplama konusundaki çalışmalar sürdürülmektedir.

* * *

Bilim Tarihi Bölümü, Anabilim Dalı olarak kurulduğu 1984 yılından 18 Mart 1994 tarihine kadar geçen 10 yıl boyunca bütün kadrosuyla birlikte Edebiyat Fakültesi'nin ikinci katındaki Felsefe-Sosyoloji bölümlerinin bulunduğu koridorun 214 numaralı odasında faaliyet göstermiştir. Bölüm, bu on yıl içinde, artan kadrosu için ihtiyaç duyduğu daha geniş bir çalışma alanının arayışı içinde olmuş ve bu konuda Edebiyat Fakültesi Dekanlığı'na müteaddit kere başvurmuştur. Nihayet, Mühendislik Fakültesinin Avcılar kampüsündeki yeni binalarına taşınması üzerine boşalan yerlerden bir kısmının Edebiyat Fakültesine tahsis edilmesiyle bu imkan doğmuştur. Bilim Tarihi Bölümüne, Jeoloji Mühendisliği'nden boşalan yerin bir kısmı tahsis edilmiştir (Aralık 1993). Daha önce laboratuvar olarak kullanılmış olan bu mekân, bölümün ihtiyaçları ve faaliyeti göz önünde bulundurularak Mimar Amir Pasiç tarafından düzenlenerek planı çizilmiştir. Bölüm, plana uygun olarak inşa edilmiş ve Yapı Kredi Bankası'ndan bağış olarak temin edilen mobilyalar, Mayıs 1994'te Bölüm mensuplarının şahsi

imkanlarıyla Bölüm'e taşınmıştır. Bugün Bilim Tarihi Bölümü, bir kütüphane ve 4 odadan (Oda Nr. 368- 373) meydana gelen mekanda çalışmalarını sürdürmektedir.

* * *

Yukarıdaki sahifelerde Bilim Tarihi Bölümü'nün "İlk On Yıl"lık faaliyetinin bir özetini okumuş bulunuyorsunuz. Görüldüğü gibi, bu yazıda, ilk on yılın değerlendirilmesi yapılmamıştır. Bu değerlendirmenin, ileride, Türkiye'de bilimin gelişmesini araştırarak kişiler tarafından yapılması daha doğru olacaktır. Bu makalenin maksadı, bu kişilere, ihtiyaç duyacakları bilgilere ulaşmada yardımcı olmak ve onların karşılaşacakları zorlukları -bugün içinde yaşadığımız Cumhuriyet dönemi bilimini araştıran genç arkadaşların karşılaştıkları zorluklar gibi- bir ölçüde azaltmaktır. Temennim, Bölüm'deki genç arkadaşların on yıl sonra "İkinci On Yıl" ın faaliyetini yazmaları ve bu faaliyetin de ilk on yıla göre daha verimli olmasıdır.

DİPNOTLAR

- (1) Ekmeleddin İhsanoğlu & Fêza Günergun, "Methods of Teaching Undergraduate Students of Humanities with Reference to Ongoing Teaching of History of Science and the New Programme to be Started (1992-93)", Symposium on Teaching the History of Science and Technology (Prague, 25-31 Aug. 1991), *Manuskripte zur Chemiegeschichte & TeaCom News*, Heft 4 (1993), ed. A. Duncan, J. Folta, H. Remane, s. 74-91.
- (2) Ekmeleddin İhsanoğlu, "B. A. Program in History of Science in Turkey: Review of the First Year", XIXth International Congress of History of Science (Zaragoza, 22-29 August 1993), *Manuskripte zur Chemiegeschichte & TeaComNews*, Heft 5 (1994) ed. A. Duncan, J. Folta, H. Remane, s. 62-69.
- (3) *Osmanlı İlimi ve Mesleki Cemiyetleri* (1. Milli Türk Bilim Tarihi Sempozyumu 3-5 Haziran 1987), (Yay. Haz. E. İhsanoğlu), İstanbul, IRCICA Yayınları İlim Tarihi Kaynaklar ve Araştırmalar Serisi Nr. 3, Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1987, viii+264 s.
- (4) *Transfer of Modern Science and Technology to the Muslim World* (Yay. Haz. E. İhsanoğlu), İstanbul, IRCICA Yayınları İlim Tarihi Kaynaklar ve Araştırmalar Serisi Nr. 5, 1992, iii+437 s.
- (5) *Çağın Yakalayan Osmanlı: Osmanlı Devletinde Modern Haberleşme ve Ulaştırma Teknikleri* (Yay. Haz. E. İhsanoğlu & M. Kaçar), İstanbul, IRCICA Yayınları İlim Tarihi Kaynaklar ve Araştırmalar Serisi Nr. 6, 1995, xvi+568s.

